

Mikołaj MADUROWICZ

Uniwersytet Warszawski

Wydział Geografii i Studiów Regionalnych

Katedra Geografii Miast i Planowania Przestrzennego

e-mail: m.madurowicz@uw.edu.pl

ORCID: 0000-0002-9234-8930

**REFLEKSJE NA MARGINESIE KSIĘGI WIELKIEGO JUBILEUSZU.
POLSKIE TOWARZYSTWO GEOGRAFICZNE 1918-2018
POD REDAKCJĄ A. JACKOWSKIEGO I T. WITESA (2020)**

**Remarks in the margins of *Grand Anniversary Book. Polish Geographical Society 1918-2018*
edited by A. Jackowski and T. Wites (2020)**

Jakkolwiek ostatnimi czasy muzyczną nomenklaturę uparcie wykorzystuje się do nazywania polskich konkursów badawczych finansowanych przez Narodowe Centrum Nauki (owa metaforyka tyleż nośna, co pretensjonalna beztrzesko zresztą abstrahuje od spójności logicznej¹), a muzyczną terminologię coraz śmieiej i zasadniej przymierza się do dyskursu geograficzno-urbanistycznego², niemniej przeto lektura *Księgi Wielkiego Jubileuszu* – o kluczowym podtytule *Polskie Towarzystwo Geograficzne 1918-2018* – również podpowiada czytelnikowi konotacje związane z muzyką.

Cóż, powinowactwo nauki i sztuki usankcjonowano nawet w polu kompetencyjnym powoli odchodzącej do przeszłości Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów³, władnej przyznawać uprawnienia uczelnianym jednostkom organizacyjnym, instytutom Polskiej Akademii Nauk i instytutom badawczym do nadawania stopni naukowych i stopni w zakresie sztuki (tj. doktora i doktora habilitowanego) oraz tytułu naukowego i tytułu w zakresie sztuki (tj. profesora). W dodatku, funkcjonujące w świecie akademików powiedzenie, że „wśród naukowców są albo artyści, albo rzemieślnicy” (dobrodusznie pomińmy czarno-białą biegunowość tej sentencji), znowu nawiązuje do dziedziny sztuki. Kusić może wyartykułowanie zwłaszcza współcześnie gorzko brzmiącej tezy o tym, iż „uprawianie nauki to jest sztuka” – bądź to w domyśle zachowując biurokratyczne rafy utrudniające swobodną żeglugę po oceanie myśli, bądź to chowając między wierszami troskę nad tym, że nauka sprowa-

¹ Zob. celna refleksja J.J. Paryska – tegoż, 2020, Polska geografia społeczno-ekonomiczna (i gospodarka przestrzenna) w okresie przełomu. Kilka wybranych refleksji, *Prace i Studia Geograficzne*, 65.2, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, s. 40.

² Zob. m.in. B. Barański, 2016, *Dominanta i tonika w kompozycji miejskiej Warszawy na przykładzie Pałacu Kultury i Nauki. Przestrzenne rozważania na tle analogii muzycznych*, maszynopis pracy magisterskiej, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, Uniwersytet Warszawski, Warszawa.

³ Organu administracji publicznej wedle założeń reformy szkolnictwa wyższego od 2021 roku ustępującego Radzie Doskonałości Naukowej (odnotujmy semantyczną metamorfozę tytułu).

dzona do wytycznych przestaje należeć do sfery bezinteresownego (roz)poznania świata, a staje się prozaicznym – co nie znaczy: niepotrzebnym – zamówieniem (publicznym, prywatnym).

Otóż lektura *Księgi Wielkiego Jubileuszu* pod redakcją Antoniego Jackowskiego i Tomasza Witesa, po pierwsze, przekonuje czytelnika o możliwej altruistyczności stosowanej epistemologii geograficznej, po drugie, dostarcza świadectwa, że działalność w grupie miłośniczej potrafi z „budżetowego pracownika w dziedzinie edukacji” uczynić odkrywcę i artystę, po trzecie zaś – przynosi przyjemność stopniowego, by nie rzec ewolucyjnego zaznajamiania się z narastającą strukturą, fazowo rozgrywającą się opowieścią, coraz to czytelniej wybrzmiewającą kompozycją (stąd asocjacja muzyczna!)⁴. Taką radość dawniej oferowały sagi i legendy, eposy i kroniki. Aliści skoro mowa o stu latach pewnej narracji...

Przyjrzyjmy się tedy zawartości woluminu, który w 2020 roku starannie wydał Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie z okazji stulecia (1918–2018) działalności Polskiego Towarzystwa Geograficznego. Liczący ponad 540 stron tom, szyty (co z techniczno-pragmatycznego punktu widzenia jest godne podkreślenia), oprawiony twardą okładką i wydrukowany na papierze kredowym (co z kolei wypada zaakcentować z uwagi na doniosłość przesłanek tego wydawnictwa), na pierwszym planie zdaje relację z planowania i aranżacji obchodów szacownej rocznicy PTG (zob. *Przygotowania do Wielkiego Jubileuszu* pióra A. Jackowskiego, s. 27–57), następnie z przebiegu owego wydarzenia, a właściwie precyzyjnej sekwencji przedsięwzięć (s. 59–326).

Na drugim planie autorzy i redaktorzy szkicują historyczny kontekst funkcjonowania geografii polskiej (*Polskie Towarzystwo Geograficzne. Kalendarium dziejów (wybór)* w opracowaniu I. Sołjan, s. 391–422), z uwzględnieniem zarówno państwowotwórczej roli geografów zwłaszcza w początkach II RP – i tym samym PTG, jak i losów polskich geografów podczas II wojny światowej (*Konferencja naukowa „Rola Geografii w utrwalaniu Niepodległej Polski i w Jej rozwoju”* autorstwa J. Liro, s. 109–117; *Wystawa „Geografia polska i geografowie w latach II wojny światowej”* pióra E. Bilskiej-Wodeckiej, s. 93–100; *Promocja książki „Geografia polska i geografowie w latach II wojny światowej”* zrelacjonowana przez T. Witesa, s. 129–136). Na trzecim planie twórcy publikacji dbają o zbiorowy portret imienny PTG, czyli o wyróżnienie Medalem Pamiątkowym 100-lecia PTG osób,

które całokształtem swojej działalności organizacyjnej, społecznej, naukowej, popularyzatorskiej, marketingowej i innej wybitnie przyczyniły się do rozwoju PTG, polskiej geografii oraz świadomości geograficznej w skali krajowej i międzynarodowej. Uznano też, że odznaczenie może być nadawane cudzoziemcom szczególnie zasłużonym dla rozwoju PTG i polskiej geografii (s. 329 – *Laureaci Medalu Pamiątkowego 100-lecia Polskiego Towarzystwa Geograficznego – biografie osób, charakterystyka instytucji* pióra A. Jackowskiego, s. 329–364);

uwypuklają wagę instytucjonalną PTG – poświadczoną tyleż w wymiarze państwowym (*Akt objęcia Patronatem Narodowym Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy w 100-lecie Odzyskania Niepodległości 1918–2018 Jubileuszu 100-lecia Polskiego Towarzystwa Geograficznego i Roku Polskiej Geografii 2018 w dniach 27 stycznia – 31 grudnia 2018 roku; Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 26 stycznia 2018 roku w sprawie uczczenia 100-lecia Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, s. 9–11), międzynarodowym (*Przemówienie Przewodniczącego EUGEO podczas otwarcia sesji poświęconej 100-leciu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, s. 12–13; relacja z Międzynarodowego Kongresu *Assises franco-polonaises de Géographie* w 2016 roku, s. 39–40; przypomnienie aktu podpisania umowy o współpracy naukowej geografów polskich i francuskich w czerwcu 2016 roku między Comité National Français de Géographie, Narodowym Komitetem Geograficznym Polski i Polskim Towarzystwem Geograficznym, s. 40–43; zestawienie naukowych stosunków z partnerami zagranicznymi, s. 311–326; fotograficzna akcja *100-lecie PTG w 100 krajach*, s. 51), co krajowym (*Laureaci Medalu Pamiątkowego 100-lecia Polskiego Towarzy-*

⁴ Chociaż w tym akurat miejscu rozmyślań niżej podpisany nie ośmielił się na konkretną metonimię, nie chcąc wchodzić w szranki nomenklatury z ekspertami od metafor z NCN.

stwa Geograficznego – biografie osób, charakterystyka instytucji w opracowaniu A. Jackowskiego, s. 364–372); co więcej – porządkują ▫ bibliografię dotyczącą samego jubileuszu oraz historii PTG (*Bibliografia Jubileuszu 100-lecia Polskiego Towarzystwa Geograficznego* ułożona przez A. Jackowskiego i T. Witesa, s. 485–499), wreszcie troszczą się o reprodukcję ▫ rocznicowej ikonografii i wybranej korespondencji wokół jubileuszowej (*Dokumentacja graficzna. Wybrane adresy, pisma okolicznościowe*, s. 423–484).

Z kolei dzięki przedstawieniu ▫ struktury organizacyjnej PTG w czasie jubileuszu (*Władze Polskiego Towarzystwa Geograficznego w roku Jubileuszu 100-lecia PTG* w opracowaniu T. Witesa, s. 383–390) i zreferowaniu ▫ przebiegu przedsięwzięć rocznicowych w poszczególnych Oddziałach i Komisjach PTG (*Uroczystości i wydarzenia w Oddziałach*, s. 137–258; *Uroczystości i wydarzenia w Komisjach*, s. 259–308) przed czytelnikiem *Księgi Wielkiego Jubileuszu* rozpościera się szeroka panorama działań i partytura dynamicznej aktywności członków PTG.

Kompozycja tomu stara się oddać dramaturgię tytułowej uroczystości. Jej preludeum (s. 27–57) stanowi rozpisana na wiele aktów chronologia zdarzeń, począwszy od 56. Zjazdu PTG w Kielcach (2007), kiedy idea jubileuszu została zwerbalizowana na spotkaniu towarzystw geograficznych z państw Europy Środkowej i Wschodniej, następnie wyboru nowego Zarządu Głównego PTG (2012), którego Prezydium

od początku podkreślało, że priorytetem w działalności będzie przywrócenie geografii należnego miejsca w świadomości społecznej, a także przywrócenie Towarzystwu wiodącej roli w życiu geograficznym Polski (s. 28–29).

Wstępne założenia programu obchodów 100. rocznicy utworzenia PTG, formułowane od 2012 roku, uwzględniały m.in. ścisłą współpracę z Komitetem Nauk Geograficznych Polskiej Akademii Nauk i Konferencją Kierowników Jednostek Geograficznych oraz zintensyfikowanie relacji międzynarodowych. Wtedy też podjęto decyzję o przygotowaniu znaczących publikacji jubileuszowych, wydanych ostatecznie w 2018 roku, a mianowicie trzech tomów pt. *Geografowie polscy. Słownik biograficzny*⁵ oraz trzech tomów pt. *Polskie Towarzystwo Geograficzne w setną rocznicę działalności*⁶. W 2014 roku PTG zorganizowało Konferencję Regionalną Międzynarodowej Unii Geograficznej (nt. *Changes, Challenges, Responsibility*, Uniwersytet Jagielloński), której towarzyszyła wystawa pt. *Rozwój myśli geograficznej w Polsce (2014–2015, Collegium Maius UJ)*. Odpowiadając na wniosek PTG, w 2015 roku KNG PAN podejmuje

uchwałę uznającą rok 2018 Rokiem Polskiej Geografii. W tej samej sprawie Towarzystwo, wspólnie z Komitetem Nauk Geograficznych PAN oraz Konferencją Kierowników Jednostek Geograficznych postanowiło zwrócić się do Sejmu RP (s. 37–38).

W 2016 roku odbył się Międzynarodowy Kongres *Assises franco-polonaises de Géographie* w Paryżu, a PTG – z inicjatywy prof. IGiPZ PAN M. Więckowskiego – przygotowało towarzyszącą obradom wystawę pt. *Geografia polska – tradycja i współczesność* (siedziba paryskiej Stacji Naukowej PAN); wtedy też w Ambasadzie RP podpisano

pięcioletnią umowę o współpracy naukowej geografów polskich i francuskich. Sygnatariuszami byli profesorowie; Antoine Le Blanc (Comité National Français de Géographie – Francuski Komitet Narodowy Geografii), Marek Degórski (Narodowy Komitet Geograficzny Polski) oraz Antoni Jackowski (Polskie Towarzystwo Geograficzne). Jest to pierwszy tego typu dokument w dziejach polskiej geografii (s. 40–41).

⁵ A. Jackowski, K. Krzemień, I. Sołjan (red.), 2018, *Geografowie polscy. Słownik biograficzny*, tomy 1–3, Wyd. IGiPZ UJ, KNG PAN, PTG, Kraków.

⁶ M. Sobczyński (red.), 2018, *Polskie Towarzystwo Geograficzne w setną rocznicę działalności*, PTG, WNG UŁ, Katedra Geografii Politycznej, Historycznej i Studiów Regionalnych UŁ, Łódź: tom 1 – A. Jackowski, I. Sołjan, M. Sobczyński, *Historia Polskiego Towarzystwa Geograficznego*; tom 2 – M. Sobczyński, *Historia Oddziałów Terenowych i Tematycznych Polskiego Towarzystwa Geograficznego*; tom 3 – M. Sobczyński (red.), *Historia Komisji Tematycznych Polskiego Towarzystwa Geograficznego*.

W tym samym roku zainaugurowano nowoczesną stronę internetową PTG (<https://ptgeo.org.pl>). Rok później (2017) w rezultacie spotkania Prezydium KNG PAN, kierownictwa KKJG i Prezydium PTG powołano Komitet Sterujący ds. Organizacji Obchodów Roku Polskiej Geografii 2018 i ustalono, że zasadniczym wydarzeniem naukowym w roku rocznicowym ma być Kongres Geografii Polskiej (zaplanowany na kwiecień 2018 roku na Uniwersytecie Warszawskim). Natomiast w efekcie wielu spotkań i cierplivej korespondencji środowiska geografów (KNG PAN, KKJG i PTG) z reprezentantami Sejmu RP w dwuleciu 2016–2018 izba niższa polskiego parlamentu podjęła *Uchwałę Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 26 stycznia 2018 roku w sprawie uczczenia 100-lecia Polskiego Towarzystwa Geograficznego*⁷. Dodajmy, że także w 2017 roku

Polskie Towarzystwo Geograficzne w osobie Przewodniczącego Antoniego Jackowskiego zostało powołane przez Prezydenta RP Andrzeja Dudę do Komitetu Narodowych Obchodów Setnej Rocznicy Odzyskania Niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej. (...) Komitet zaaprobował nasz projekt [Jubileuszu PTG] i decyzją z dnia 18 kwietnia 2018 roku cały program obchodów 100-lecia Towarzystwa został wpisany do ogólnopolskiego kalendarium Programu Niepodległa (s. 49–50).

Mniej więcej w tym samym czasie zaawansowano prace nad kolejną publikacją jubileuszową pt. *Geografia polska i geografowie w latach II wojny światowej*⁸, jak również nad wiodącymi czterema ekspozycjami w roku rocznicowym⁹ i innymi przedsięwzięciami (*100-lecie PTG w 100 krajach*, *100 zł na 100-lecie PTG*, *100 wsi na 100-lecie PTG*, *100 kalendarzy na 100-lecie PTG*). Warto pamiętać też o ostatnich akordach poprzedzających Wielki Jubileusz (a po części włączonych już doń), czyli o dedykowanej PTG wystawie w warszawskim Muzeum Geodezji pt. *Sto globusów na stulecie Polskiego Towarzystwa Geograficznego. Polskie globusy z XIX–XX wieku. Kartografowie, wydawcy, producenci* (kwiecień 2018) oraz o emisji przez Poczta Polską specjalnej karty (styczeń 2018), zaopatrzonej

w podobiznę Stanisława Lencewicza na tle Pałacu Staszica, siedziby PTG w latach 1920–1939 oraz w ilustrację przedstawiającą Ludomira Sawickiego z grupą absolwentów geografii UJ w 1921 roku (s. 49).

Słowem, uverture setnej rocznicy Polskiego Towarzystwa Geograficznego skomponowano i wykonano z rozmachem godnym okazji, podobnie wypada rzecz o jej annalistycznym udokumentowaniu.

Część główną jubileuszu – jak i omawianej książki – postaramy się równie precyzyjnie prześledzić.

Uroczystości i wydarzenia centralne w ramach Wielkiego Jubileuszu PTG (2018–2019)

2018	inauguracyjna uroczystość Jubileuszu 100-lecia PTG 27.01, Pałac Staszica (Warszawa)
	wystawa <i>Geografia polska – tradycja i współczesność</i> oraz konferencja <i>Udział geografii w budowie niepodległej Polski: wczoraj, dziś, jutro</i> – z okazji 100-lecia PTG i Roku Polskiej Geografii 2018 19.03, Sejm Rzeczypospolitej Polskiej (Warszawa)*
	Kongres Geografii Polskiej – konferencja, sesja posterowa, obchody 100-lecia geografii na Uniwersytecie Warszawskim, wręczenie Medali im. J. Kondrackiego, <i>Przesłanie PTG do Geografów Świata</i> , ogólnopolskie obchody Dnia Geografa 12–14.04, Uniwersytet Warszawski (Warszawa)

⁷ Może się wydawać, że przygotowanie jubileuszu PTG przebiegało bez zakłóceń ani trudności. Walorem *Księgi Wielkiego Jubileuszu* jest to, iż redaktorzy nie obawiali się zrelacjonować chwilowych niepowodzeń czy przestojów w działaniu: zewnętrznych – związanych z kontaktami z przedstawicielami Sejmu RP czy ze światem mediów, ale i wewnętrznych – np. gdy chodziło o niepełny oddźwięk inicjatywy przeprowadzenia w poszczególnych akademickich jednostkach geograficznych w Polsce wykładów dla studentów o PTG. Zarysowana „kuchnia organizacyjna” przygotowań do jubileuszu stulecia Towarzystwa nadaje księdze żywość i autentyczność, przeźornie nie dopuszczając do pełnego głosu narracji patetycznej, która jednak gdzieś tam pobrzmiewa (zasadnie bądź nie).

⁸ A. Jackowski, E. Bilaska-Wodecka, I. Sołjan, J. Liro, 2019, *Geografia polska i geografowie w latach II wojny światowej*, IGIPT UJ, PTG, Kraków.

⁹ Zaplanowanymi na styczeń 2018 (w warszawskim Pałacu Staszica), marzec 2018 (w Sejmie RP), kwiecień 2018 (na Uniwersytecie Warszawskim), kwiecień–lipiec 2018 (na Uniwersytecie Jagiellońskim).

2018	wystawa <i>Geografia polska i geografowie w latach II wojny światowej</i> 16.04–15.07 , Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego, Collegium Maius, Ogród Profesorski (Kraków)**
	Pierwsza Pielgrzymka Geografów Polskich z okazji Jubileuszu 100-lecia Polskiego Towarzystwa Geograficznego na Jasną Górę 26.05 (Częstochowa)
	konferencja naukowa <i>Rola geografii w utrwalaniu Niepodległej Polski i w Jej rozwoju</i> 21–22.06 , Uniwersytet Jagielloński (Kraków)***
2019	zakończenie Jubileuszu 100-lecia Polskiego Towarzystwa Geograficznego oraz Roku Polskiej Geografii 2018 28.01 , Uniwersytet im. A. Mickiewicza (Poznań)
	promocja książki <i>Geografia polska i geografowie w latach II wojny światowej</i> 24.05 , Muzeum Krakowa – oddział Fabryka Emalia Oskara Schindlera (Kraków)

* pokłosie obrad przedłożono w publikacji:

P. Śleszyński (red.), 2020, *Badania geograficzne dla rozwoju niepodległej Polski*, Wyd. Sejmowe, Warszawa

** pokłosie wystawy, która była rezultatem wieloletnich badań, zawarto w publikacji:

A. Jackowski, E. Bilska-Wodecka, I. Sołjan, J. Liro, 2019, *Geografia polska i geografowie w latach II wojny światowej*,

Wyd. IGiGP UJ, PTG, Kraków

*** pokłosiem obrad jest tom:

A. Jackowski (red.), 2018, *Rola geografii w utrwalaniu Niepodległej Polski i w Jej rozwoju*,

Wyd. IGiGP UJ, PTG, KNG PAN, Kraków

Wybrane uroczystości i wydarzenia w Oddziałach PTG dedykowane 100-leciu Towarzystwa (2018)

styczeń

- Oddział Krakowski** ▪ spotkanie Zarządu Oddziału z przedstawicielami „Honorowego Południka Krakowskiego” (29.01)
- Oddział Toruński** ▪ jubileuszowa konferencja poświęcona 100. rocznicy powstania PTG oraz stuleciu geografii w niepodległej Polsce (26.01) wraz z towarzyszącą wystawą fotograficzną *Walory geograficzne Nowej Zelandii*

lut y

- Oddział Katowicki** ▪ zawody okręgowe 44. Olimpiady Geograficznej (10–11.02)
- Oddział Krakowski** ▪ okręgowy finał Olimpiady Geograficznej w Piekarach (10–11.02)
- Oddział Poznański** ▪ Bal Wiedeński w Collegium Geographicum im. S. Pawłowskiego (UAM) – celebrujący 100-lecie PTG i Rok Polskiej Geografii 2018 (10.02)
- Oddział Rzeszowski** ▪ zawody okręgowe 44. Olimpiady Geograficznej wraz z towarzyszącą wystawą fotograficzną *Na północnych szlakach Starego Kontynentu* i serią czterech wykładów (10–11.02)
- Oddział Słupski** ▪ inauguracja cyklu czterech spotkań Klubu Obieżyświata (28.02, 28.03, 7.11, 5.12)
- Oddział Toruński** ▪ 50-lecie Koła Terenowego Oddziału Toruńskiego PTG we Włocławku (12.02) wraz z sesją referatową i koncertem słowno-muzycznym przygotowanym przez Zespół Szkół w Radomicach

marzec

- Oddział Częstochowski** ▪ sesja popularnonaukowa *Rola rzek w rozwoju Częstochowy* (14.03)
- Oddział Kartograficzny** ▪ inauguracja cyklu siedmiu seminariów tematycznych (6.03, 6.04, 17.04, 15.05, 5.06, 21.11, 12.12)
- Oddział Katowicki** ▪ Sosnowieckie Forum Nauczycieli Geografii i Przyrody *Praca z uczniem zdolnym – konkursy i olimpiady z geografii* (16.03)
- Oddział Krakowski** ▪ organizacja posiedzenia Zarządu Głównego PTG na Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie (23.03)
- Oddział Poznański** ▪ sesja naukowa *Geografia we współczesnym świecie* (UAM, 8.03)
- Oddział Rzeszowski** ▪ ogólnopolska konferencja naukowa *Badania geograficzne w województwie podkarpackim – historia, współczesność i przyszłość. W 100-lecie Polskiego Towarzystwa Geograficznego* (22.03) wraz z towarzyszącymi wystawami: *100 wypraw na 100-lecie PTG*, *Świat na znaczkach pocztowych*, *Mapy świata na widokówkach*

- Oddział Wrocławski** ▪ konferencja dla nauczycieli dot. roli geografów w rozwoju PTG oraz wpływu PTG na rozwój nauk przyrodniczych (16.03)

kwiecień

- Oddział Częstochowski** ▪ wycieczka terenowa doliną rzeki Warty *Warta w krajobrazie Częstochowy* (20.04)
- Oddział Kartograficzny** ▪ sesja *Dorobek polskiej kartografii w stuleciu PTG* (12.04, w ramach Kongresu Geografii Polskiej)
- Oddział Katowicki** ▪ warsztaty terenowe dla śląskich finalistów Olimpiady Geograficznej (7.04)
▪ *Wieczór z geografją przed maturą* (20.04)
▪ *Dni Ziemi w Sosnowcu* (kwiecień–maj)
▪ obchody VI Międzynarodowego Dnia Geografa (23.04)
- Oddział Kielecki** ▪ obchody Ogólnopolskiego Dnia Geografa: *Quiz Geograficzny – 100 lat Geografii Polski* oraz wykłady (25.04)
- Oddział Krakowski** ▪ II internetowy konkurs wiedzy o województwie małopolskim *Małopolska – ludność, gospodarka i przyroda* (5.04)
- Oddział Łódzki** ▪ 31. Konwersatorium Wiedzy o Mieście *Nowe-stare przestrzenie w miastach* (19–20.04)
▪ Dni Geografa – m.in. 7 prelekcji podróżniczych i badawczych oraz wernisaż wystawy *Łódź i region łódzki od XVI wieku do współczesności. Wystawa map, planów, grafik i druków ulotnych*, wykład *Historia Oddziału Łódzkiego na tle historii PTG w Polsce*, konkurs wiedzy i umiejętności geograficznych *Awantura o Gegrę* (23–24.04)
- Oddział Poznański** ▪ ogłoszenie wyników ogólnopolskiego konkursu artystycznego *Barwy Ziemi*, wraz z wręczeniem nagród i prelekcją *Przystanek Alaska – przyroda i życie na końcu świata* (konkursowe prace eksponowano również m.in. podczas XXXVII Sympozjum Polarnego 8–10.06, którego współorganizatorem był Klub Polarny PTG) (5.04)
▪ międzynarodowa konferencja *State of the Map Poland 2018* dot. projektu OpenStreetMap Polska (w ramach jubileuszowego patronatu PTG nad obradami) (13–14.04)
- Oddział Warszawski** ▪ moderowanie dwóch Klubów Podróżnika w ramach Kongresu Geografii Polskiej (12–14.04)

m a j

- Oddział Częstochowski** ▪ wycieczka autokarowa dla członków i sympatyków PTG *Ziemia Nyska* (12.05)
- Oddział Lubelski** ▪ wycieczka krajoznawcza do Lwowa *Geographica lwowskie* wraz z międzynarodowym seminarium *Towarzystwa geograficzne w Polsce i na Ukrainie i ich wkład w rozwój edukacji geograficznej* (31.05–2.06)
- Oddział Szczeciński** ▪ współorganizacja konferencji *Polska Geografia Morza. Przyrodnicze i społeczno-ekonomiczne badania morza i regionów nadmorskich* (29.05) wraz z przygotowaniem okolicznościowej wystawy o historii Oddziału i wręczeniem Medalu 100-lecia PTG członkom Oddziału
- Oddział Wrocławski** ▪ rajd górski *Rajd Geografa 2018. 100 km na 100-lecie PTG* – we współpracy z Kołem Naukowym Studentów Geografii (10–13.05)

c z e r w i e c

- Oddział Częstochowski** ▪ wycieczka autokarowa dla członków i sympatyków PTG *Krakowskie kopce* (9.06)
- Oddział Katowicki** ▪ warsztaty z geografii społeczno-ekonomicznej (4–6.06)
- Oddział Poznański** ▪ wycieczka tramwajem *Geografia na szynach* (9.06)
- Oddział Słupski** ▪ współorganizacja XXXIV Seminarium Geografii Wsi *Nowe funkcje wsi* (7–8.06)
▪ 50-lecie Słupskiego Ośrodka Geograficznego wraz ze zjazdem absolwentów i ćwiczeniami terenowymi *Szlakiem Słupskiej Geografii* (16.06)
- Oddział Szczeciński** ▪ współorganizacja Seminarium Ekologicznego *Gospodarowanie odpadami w gminach. Problemy i wyzwania* (27.06)

l i p i e c

- Oddział Lubelski** ▪ wyprawa krajoznawcza do Włoch *Krajobrazy i kultura Toskanii i Ligurii* (12–27.07)

s i e r p i e ń

- Oddział Poznański** ▪ zagraniczne Warsztaty Geograficzne *Zróżnicowanie przyrodnicze i społeczno-ekonomiczne Armenii i Gruzji* (24.08–6.09)

w r z e s i e ń

- Oddział Częstochowski** ▪ wycieczka piesza *Geografia łączy pokolenia* (22.09, Olsztyn i okolice)
- Oddział Kartograficzny** ▪ XLI Ogólnopolska Konferencja Kartograficzna *Funkcjonalność a estetyka map* (18–19.09)

- Oddział Katowicki** ▪ Regionalny Zjazd Geografów *Geografia wobec wyzwań regionalnych i globalnych* (28–30.09)
- Oddział Łódzki** ▪ XVI Międzynarodowa „Łódzka” Konferencja z Geografii Politycznej *The Role of the State in the Era of Globalization* (12–14.09)
- Oddział Poznański** ▪ IV edycja studenckich wypraw GEOpraktyki – w dorzeczu Mekongu (Wietnam), objęta honorowym patronatem PTG (17.09–23.10)
- Oddział Słupski** ▪ wyjazd terenowy do gminy Postomino (8.09) w celu poznania walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego gminy oraz procesów osadnictwa turystycznego
- Oddział Teledetekcji i Geoinformatyki** ▪ przeprowadzenie 3 konkursów o „Złoty Piksel” (na najlepszy referat, na najlepszą pracę magisterską z zakresu teledetekcji, na najlepszą pracę wykorzystującą dane programu Copernicus) w ramach XXIII Ogólnopolskiej Konferencji Fotointerpretacji i Teledetekcji *Współczesna teledetekcja w badaniach środowiska geograficznego* (24–25.09)
- październik**
- Oddział Lubelski** ▪ akademicki wykład inauguracyjny *Geografia w 100-lecie niepodległości Polski – rozbijanie mitu tradycyjnej nauki* (UMCS, 23.10)
- Oddział Wrocławski** ▪ wycieczka krajoznawczo-tematyczna po Pogórzu Izerskim *Bogactwo przyrodnicze i kulturowe Dolnego Śląska* (27.10)
- listopad**
- Oddział Lubelski** ▪ dwa odczyty: *Spór o kształt terytorialny odradzającego się Państwa Polskiego* (8.11), *Kartografia szkolna w latach 1918–2018* (22.11)
- Oddział Słupski** ▪ wędrowka *Szlakiem pamięci po słupskiej nekropolii* (26.11) – w ramach uczczenia pamięci zmarłych profesorów i nauczycieli Akademii Pomorskiej
- grudzień**
- Oddział Katowicki** ▪ *Penepłena Travel Festival czyli Chorzowski Tydzień Podróżniczy* (5–8.12)
- 70. rocznica ponownego założenia Oddziału (13.12)
- Oddział Kielecki** ▪ seminarium naukowe *Rola geografów i krajoznawców w poznaniu środowiska regionu świętokrzyskiego – w służbie Niepodległej* (13.12)
- odsłonięcie tablicy pamiątkowej na głazie narzutowym (13.12) – uczczenie m.in. 50-lecia Oddziału
- Oddział Krakowski** ▪ spotkanie z przedstawicielami Słowackiego Towarzystwa Geograficznego (11.12)
- Oddział Łódzki** ▪ wręczenie Złotych Odznak PTG i Medali 100-lecia PTG członkom Oddziału (4.12)
- Oddział Poznański** ▪ ogłoszenie wyników konkursu literackiego na reportaże z podróży *Odkrywamy miejsca dalekie i bliskie* (13.12)
- Oddział Słupski** ▪ podsumowanie działań jubileuszowych Oddziału (3.12) w ramach spotkania w Kołobrzegu
- w trakcie całego roku jubileuszowego**
- Oddział Kartograficzny** ▪ X Ogólnopolski Konkurs Prac Magisterskich z zakresu Kartografii i Geoinformacji dla Studentów Szkół Wyższych
- Oddział Kielecki** ▪ 9 odczytów z cyklu *Spotkania z PTG*
- 3 imprezy krajoznawcze dla młodzieży (wycieczka autokarowa, rajd pieszy, wycieczka piesza)
- Oddział Krakowski** ▪ 14 odczytów popularnonaukowych (w tym cztery prelekcje o dorocznym konkursie geograficznym)
- 2 wywiady nt. środowiska przyrodniczego i problemów społeczno-ekonomicznych
- Oddział Lubelski** ▪ wydanie okolicznościowego kalendarza Oddziału na rok 2018
- Oddział Olimpijski** ▪ opracowanie i emisja: *Informatora XLIV OG* (wraz z zapowiedziami jubileuszowymi PTG), nowego wzoru papieru firmowego olimpiady z logo 100-lecia PTG, rocznicowego plakatu promującego XLIV Olimpiadę Geograficzną (w drodze konkursu), jubileuszowych pamiątkowych monet dla uczestników zawodów okręgowych OG
- promowanie 100-lecia PTG podczas Międzynarodowej Olimpiady Geograficznej (Quebec w Kanadzie) oraz V Olimpiady Bałtyckiej w Valmierze (Łotwa)
- Oddział Rzeszowski** ▪ XV edycja międzyszkolnego konkursu geograficznego *Odkryj świat z „Poznaj Światem”*
- Oddział Teledetekcji i Geoinformatyki** ▪ cyfryzacja dotychczas wydanych tomów „Okólnika TD” i udostępnienie znacznej ich części na stronie internetowej PTG
- Oddział Toruński** ▪ wydanie książki *Historia Oddziału Toruńskiego Polskiego Towarzystwa Geograficznego w 100-lecie powstania PTG* (red. W. Gierańczyk)

- Oddział Warszawski**
 - 11 odczytów dedykowanych 100-letniej działalności PTG
 - opracowanie przeznaczonych dla szkół ponadpodstawowych materiałów dotyczących edukacji globalnej, wykorzystanych w ramach późniejszego projektu *Nasza wspólna sprawa – zrównoważone miasta Południa i Północy* (2019) – wraz z warsztatami dla uczniów oraz szkoleniem dla nauczycieli
- Oddział Wrocławski**
 - 38 wykładów propagujących wiedzę o PTG i jego roli w rozwoju krajoznawstwa i geografii
 - powołanie Koła Terenowego Oddziału Wrocławskiego w Bystrzycy Kłodzkiej

Wybrane uroczystości i wydarzenia w Komisjach PTG dedykowane 100-leciu Towarzystwa (2018)

styczeń

- Komisja Edukacji Geograficznej**
 - Geograficzne Seminarium Dydaktyczne *Aktualne problemy edukacji geograficznej* (26–27.01, Warszawa)

marzec

- Komisja Edukacji Geograficznej**
 - Sosnowieckie Forum Nauczycieli Geografii i Przyrody *Praca z uczniem zdolnym – konkursy i olimpiady z geografii* (16.03)

kwiecień

- Komisja Edukacji Geograficznej**
 - zorganizowanie sesji tematycznej *Edukacja geograficzna w Polsce – Tradycje – Wyzwania* podczas Kongresu Geografii Polskiej (12.04) wraz z przygotowaniem posteru dotyczącego historii i działalności Komisji (Warszawa)

- Komisja Geografii Politycznej i Historycznej**
 - zorganizowanie – wraz z Komisją Osadnictwa i Ludności PTG – sesji tematycznej *Historyczne i współczesne regiony i granice w badaniach geografii politycznej, historycznej i osadnictwa* podczas Kongresu Geografii Polskiej (12.04, Warszawa)

- Komisja Geografii Przemysłu**
 - zorganizowanie – wraz z Komisją Osadnictwa i Ludności PTG oraz Komisją Geografii Komunikacji PTG – sesji tematycznej *Procesy rozwoju społeczno-ekonomicznego miast i regionów Polski a wyzwania polityki przestrzennej i regionalnej* podczas Kongresu Geografii Polskiej (12.04, Warszawa)

maj

- Komisja Geografii Komunikacji**
 - współorganizacja corocznej międzynarodowej konferencji naukowej *Problemy i wyzwania geografii komunikacji* (10–11.05, Gdańsk), rozpoczętej od wręczenia Medali 100-lecia PTG zasłużonym członkom Towarzystwa, której towarzyszyły wycieczka poświęcona historii transportu miejskiego, sesja terenowa na budowie drogi ekspresowej S7 na odcinku Elbląg–Gdańsk oraz podróż Żuławską Koleją Dojazdową

czerwiec

- Komisja Edukacji Geograficznej**
 - współorganizacja konferencji dydaktycznej dla nauczycieli geografii w Uniwersytecie Pedagogicznym im. KEN w Krakowie (8–9.06)

- Komisja Obszarów Wiejskich**
 - współorganizacja XXXIV Seminarium Geografii Wsi *Nowe funkcje wsi* (7–8.06, Słupsk–Ustka) w podziale na część referatową, posterową i sesję terenową

lipiec

- Komisja Geografii Politycznej i Historycznej**
 - zorganizowanie sesji tematycznej *Morphological aspects of settlement and political issues in historical geography* w ramach 17th International Conference of Historical Geographers (19.07, Warszawa)

wrzesień

- Komisja Geografii Politycznej i Historycznej**
 - XVI Międzynarodowa „Łódzka” Konferencja z Geografii Politycznej *The Role of the State in the Era of Globalization* (12–14.09, Skorzęcin koło Gniezna) wraz z 3 wyjazdami studialnymi dla uczestników

październik

- Komisja Edukacji Geograficznej**
 - współorganizacja dorocznej konferencji naukowej KEG PTG *Miejsce i przestrzeń. Edukacja geograficzna w ujęciu humanistycznym* (19–20.10, Warszawa)

- Komisja Geografii Przemysłu**
 - współorganizacja 15th Jubilee International Scientific Conference *The Functions of Entrepreneurship in the Development of Spatial Systems – Research-related Issues* w połączeniu z 11th Entrepreneurship Teachers’ Convention (8–9.10, Kraków)

grudzień

- Komisja Edukacji Geograficznej**
 - ogłoszenie ogólnopolskiego konkursu wśród nauczycieli geografii *Czym są dla mnie zajęcia geograficzne w terenie?*

Komisja Geografii Przemysłu	▪ współorganizacja 34th International Scientific Conference <i>Research Issues in Geography of Industry and Services</i> (3–4.12, Kraków) w trakcie całego roku jubileuszowego
Komisja Edukacji Geograficznej	▪ opracowanie i publikacja VIII tomu „Prac Komisji Edukacji Geograficznej PTG” <i>Nauczyciel wobec wyzwań reformowanej szkoły</i> (red. A. Hibszer i E. Szkurlat)
Komisja Geografii Komunikacji	▪ opublikowanie na łamach „Prac Komisji Geografii Komunikacji PTG” w numerze 21(1) artykułu o 25-leciu Komisji (aut. A. Kołoś, M. Połom)
Komisja Geografii Politycznej i Historycznej	▪ uczestnictwo członków Komisji w zagranicznych spotkaniach geografów – m.in. konferencjach Międzynarodowej Unii Geograficznej (Quebec), Międzynarodowym Seminarium Form Urbanistycznych ISUF (Krasnojarsk), posiedzeniach Association for Borderlands Studies (ABS) ▪ wydanie 7. tomu „Studiów z Geografii Politycznej i Historycznej” <i>Współczesne badania geograficzno-historyczne krajobrazu kulturowego</i> (red. T. Figlus)
Komisja Geografii Przemysłu	▪ opublikowanie czterech tomów „Prac Komisji Geografii Przemysłu PTG”: <i>Wybrane problemy rozwoju usług transportowych i turystycznych</i> (32/1), <i>Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorstw oraz wybranych sektorów gospodarki</i> (32/2), <i>Czynniki rozwoju gospodarczego układów regionalnych i lokalnych</i> (32/3), <i>Research issues in Polish geography of industry</i> (32/4), oraz 14. tomu półrocznika naukowego „Przedsiębiorczość – Edukacja” <i>Rola przedsiębiorczości w rozwoju społeczno-gospodarczym</i>
Komisja Obszarów Wiejskich	▪ zorganizowanie akcji <i>100 wsi na 100-lecie PTG</i> (zwieńczona książką o tym samym tytule pod red. M. Wójcika, P. Jeziorskiej-Biel, K. Czapiewskiego) ▪ opublikowanie czterech (49–52) tomów „Studiów Obszarów Wiejskich” oraz trzech (31–33) tomów „Folia Geographica Socio-Oeconomica”

Komisja Krajobrazu Kulturowego PTG zorganizowała w związku z Jubileuszem 100-lecia Towarzystwa 24. Interdyscyplinarne Seminarium Krajobrazowe pt. *Krajobrazy miejskie – przestrzenie metropolitalne* w dniach 5–6 kwietnia 2019 roku w Sosnowcu i innych miastach w Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii (GZM). Seminarium poświęcono „identyfikacji, typologii i ocenie krajobrazów miejskich i podmiejskich. Ważnym celem była także ocena kształtowania przestrzeni metropolitalnych i przebiegu procesów urbanizacji (suburbanizacja, *urban sprawl*)” (s. 299), a po części referatowej nastąpiły terenowe warsztaty krajobrazowe.

* * *

Rozłożone w czasie celebrowanie szacownej rocznicy siłą rzeczy musiało mieć charakter fluktuacyjny, z różną intensywnością więc jubileusz się dopełniał w zależności od osadzenia poszczególnych inicjatyw w ogólnym kalendarium uroczystości, pory w ciągu roku czy pomysłowości oraz możliwości Oddziałów i Komisji PTG. Ilościowo rzecz wając, kulminacją obchodów 100-lecia Towarzystwa był kwiecień – a wyraźnymi akcentami stały się nadto przedsięwzięcia marcowe, czerwcowe, wrześniowe i grudniowe (w Oddziałach) oraz wydarzenia czerwcowe, październikowe i grudniowe (w Komisjach). Na uznanie zasługują również działania realizowane przez kilka miesięcy, nawet wyprzedzające Rok Polskiej Geografii bądź odbywające się już po jego zakończeniu. *Księga Wielkiego Jubileuszu* – stanowiąca efekt zbiorowej pracy sporej liczby P.T. Członków PTG, merytorycznie zorkiestrowana przez A. Jackowskiego i T. Witesa w sposób perfekcyjny – cieszy jako świadectwo żywotności i rozmachu Towarzystwa, zarówno Zarządu Głównego, jak Oddziałów i Komisji. Tym bardziej szkoda, że niektóre z nich (tj. Oddziały i Komisje) uobecniły się jedynie sygnałnie lub pośrednio – przynajmniej na łamach *Księgi* (bez wątpienia jej czytelnicy pozostaną wszelako w przekonaniu, że inicjatywy tych dyskretnej uwiecznionych Oddziałów i Komisji przyczyniły się w nie mniejszym stopniu do jubileuszu).

Polskie Towarzystwo Geograficzne ma szczęście, że doczekało się piśmienniczego utrwalenia stulecia istnienia w postaci *Księgi Wielkiego Jubileuszu*, ale także w uprzednio wspomnianych tomach – w trylogii „historycznej” (pod redakcją M. Sobczyńskiego, 2018), trylogii „biograficznej” (pod redakcją A. Jackowskiego, K. Krzemienia i I. Sołjan, 2018), dwóch tomach „niepodległościowych” (pod redakcją A. Jackowskiego, 2018 – oraz – pod redakcją P. Śleszyńskiego, 2020) i wolu-

minie „wojennym” (autorstwa A. Jackowskiego, E. Bilskiej-Wodeckiej, I. Soljan i J. Liro, 2019), *last but not least* – kilkudziesięciu tekstach rozproszonych (zob. spis na s. 485–496). I znowu potencjalny czytelnik, a z nim krajowe środowisko miłośników geografii może czuć lekki niedosyt, że na łamach *Księgi Wielkiego Jubileuszu* nie znalazło się dosyć miejsca, aby zmieścić (choćby) wybór wygłoszonych wykładów podczas Kongresu Geografii Polskiej (w Warszawie) oraz zakończenia jubileuszu (w Poznaniu) (por. ich *résumé* na s. 77–89, 123). Wprawdzie publikacja wtedy rozrosłaby się najpewniej do stron tysiąca, lecz 100. rocznica PTG pozostałaby okolicznością usprawiedliwiającą ową objętość...

Tytułem zakończenia niniejszych rozmyślań nad wspaniałym dziełem członków Polskiego Towarzystwa Geograficznego, które – miejmy taką nadzieję – zagości na dobre w bibliotekach wszystkich jednostek geograficznych w kraju, pozwólmy sobie wyluskać *pointę Księgi*, mimo że niewyodrębnioną w formule kody tomu (na podobieństwo finału symfonii muzycznej), tym niemniej w nim zawartą. Chodzi mianowicie o przejmujące *Przesłanie Polskiego Towarzystwa Geograficznego do Gdańszczyzan i wszystkich ludzi dobrej woli w Polsce* (z 19.01.2019, sygnowane podpisami członków Prezydium ZG PTG, s. 121) wespół z wypowiedzią Przewodniczącego PTG – prof. Antoniego Jackowskiego – podsumowującą obchody rocznicowe (28.01.2019, s. 125–126). *Chapeau-bas!* Obydwie narracje wybrzmiały niczym znamienita reprzyza w sonacie dla kapitalnej ekspozycji wcześniejszej, czyli *Przesłania Polskiego Towarzystwa Geograficznego do Geografów Świata* (s. 14–15). Ma się wrażenie, że subtelnie patronuje tym słowom Wacław Nałkowski z okresu swojej najprzenikliwszej troski o dobro społeczne, której dawał piśmienniczy wyraz wielokrotnie...

I rzecz ostatnia. Polskie Towarzystwo Geograficzne stanowi dobry przykład (mimo dziejowych turbulencji) zachowania pokoleniowej ciągłości racji stanu dziedziny nauki – i nie idzie tutaj o ucieleśnienie zgrabnego aforyzmu T. Kotarbińskiego: „do tego, żeby się dobrze działo, potrzebne są młode ręce i stare głowy”. Wraz ze wzmiankowanymi (dwa passusy wcześniej) tomami *Księga Wielkiego Jubileuszu* jest dojrzałą kroniką tej ciągłości. Jednym słowem – dobra robota, Panowie Redaktorzy i Państwo Autorzy!